

Lluís Payrató & Josep Maria Cots (eds.), *The Pragmatics of Catalan*, Berlin, De Gruyter, 391 pp.

Payrató i Cots han reunit en aquest volum per a De Gruyter la recerca activa en pragmàtica catalana en un sentit ampli, des dels seus aspectes més lingüístics (o gramaticals) fins a les seues imbricacions amb la sociologia del llenguatge. El conjunt dóna una idea molt adequada dels reptes, els camps de recerca, els marcs teòrics utilitzats i els avanços realitzats durant més de vint anys, si situem el congrés de l'IPrA (*International Pragmatics Association*) celebrat a Barcelona el 1990 com a data significativa, pel que va tenir d'interacció fecunda entre el marc internacional de la recerca i els investigadors del Paísos Catalans, ja actius aleshores en diferents equips de treball. Per això ara la novetat major d'aquest volum és no adreçar-se a un públic coneixedor del català, i fer-ho precisament des de la col·lecció *Mouton Series in Pragmatics*, d'ampli abast internacional, amb tot l'esforç que això suposa d'adaptació lingüística i sociocultural.

Cots i Payrató presenten el volum amb una història de la recerca en pragmàtica catalana, assenyalant els treballs iniciadors de Gemma Rigau (que també obre aquest volum) i l'expansió d'articles i estudis durant la dècada dels vuitanta i els noranta del segle passat, que va desembocar en els primers textos d'introducció a la disciplina de Bassols i Payrató, respectivament, a començaments d'aquest segle. La introducció dels editors (i la bibliografia subsegüent) resulta una eina útil per a l'estudiós que vulgui situar cronològicament i qualitativament les aportacions (tant en anglès com en català) i la diversificació progressiva del camp d'estudi. La publicació, l'any 2002, de la *Gramàtica del Català Contemporani*, dirigida pel Dr. Joan Solà, marca una altra fita en el desenvolupament dels estudis pragmàtics, atès que, com assenyalen els editors, és la primera vegada que una gramàtica catalana incorpora diferents capítols de contingut pragmàtic; i la presència consolidada d'aquests continguts s'aprecia perfectament en les referències constants al llarg del volum que ressenyem, confirmant, efectivament, la importància de la data i l'empresa.

El volum conté dotze treballs, repartits equitativament en dues seccions: la primera està dedicada a la imbricació entre gramàtica i pragmàtica, i la segona agrupa aspectes discursius, socioculturals i sociolingüístics. Al llarg de tots els treballs es fa palesa una interessant diversitat teòrica i metodològica que constitueix un dels atractius del llibre i deixa al lector una impressió molt fiable de la manera de treballar i de les diferents perspectives en actiu en els estudis de pragmàtica catalana.

La primera secció s'obre amb un capítol de Pilar Prieto i Gemma Rigau sobre la relació entre pragmàtica i prosòdia. L'anàlisi de les dades fa servir el sistema d'etiquetatge Cat_ToBi, basat en el model mètric i autosegmental, i emprat a l'*Atles interactiu de l'entonació del català* (2006-2010). Les autores presenten un esquema amb les principals configuracions prosòdiques en català central, abans d'entrar en la descripció dels contorns entonacionals d'exclamacions, preguntes i ordres. Pel que fa a les preguntes, les autores destaquen la distinció entre preguntes sí/no amb entonació final descendent (opcionalment, encapçalades amb *que*) i preguntes amb entonació final ascendent, relacionades amb la diferència entre demanar alguna cosa suposant que té un baix cost per a l'interlocutor (les primeres) o a la inversa, suposant que té un cost alt (les segones); i, en la mateixa línia, la distinció entre preguntes que expressen incredulitat (amb un rang d'entonació més elevat) i preguntes eco, que simplement volen confirmar la informació anterior. Després d'un repàs a la feina experimental realitzada sobre entonació i dialectes, el capítol aborda el tema dels significats afectius i la seua relació amb la percepció de la cortesia.

Des d'un punt de vista teòric, tant aquest primer capítol com el següent, de Maria Teresa Espinal, fan visible el *projecte cartogràfic* de Rizzi i Cinque de mitjans dels noranta sobre la projecció de la sintaxi en el sistema cognitiu-intencional. Per a l'autora, les partícules pragmàtiques són unitats lèxiques inespecificades gramaticalment que codifiquen diferents instruccions, i aquest treball s'ocupa de sis tipus de partícules: *a*) les que expressen modalitat i evidencialitat, com *bé, sí, prou, és clar, o pla* (en algunes varietats nord-orientals), que tendeixen a augmentar el grau de certesa de l'enunciat; *b*) les que expressen focus (com *només, fins i tot, o no pas*) o tòpics (com *raí*), ja familiars per als lingüistes; *c*) negacions metalingüístiques, expressades per partícules com *ca* o *i ara*, que codifiquen la negació d'una proposició a l'abast; *d*) partícules interrogatives i de confirmació (com l'inicial *que* i *eh, oi, o no*, en preguntes sí/no); *e*) partícules vocatives o exclamatives com *eh* o *ah*, que codifiquen informació personal, apel·lant a l'interlocutor o al locutor, respectivament, i *f*) les construccions amb *jo* inicial o intercalat, que representa el compromís del parlant amb l'enunciat.

El següent capítol, d'Aina Torrent, aborda el tema de les partícules pragmàtiques catalanes des del que històricament s'ha anomenat *syntaxis figurata*, amb una metodologia comparativa basada en la lingüística germànica, però també en la polifonia de Ducrot, per accedir a les funcions emotives i interactives subjacents. Torrent assenyala l'emergència de les partícules com a classe lèxica diferenciada, d'acord amb la semàntica

històrica, i es fixa en el seu caràcter modal. El repàs de partícules abraça des dels valors inferencials de *pas*, i els usos de *pla*, *rai* o el *que* interrogatiu, fins a combinacions com *per això*, en el doble valor adversatiu i avaluatiu, o *però si*, que manifesta desacord o rèplica, en un diàleg, o la transició de *ja* com a partícula inicialment temporal fins al seu valor modal (de possibilitat) o com a introducció d'un retret («Ja podries haver avisat abans», p. 98), usos, com assenyala l'autora, no recollits encara al *Diccionari de la Llengua Catalana*.

Neus Nogué signa el quart capítol d'aquesta secció, dedicat a la dixi de persona, el tema de la seua tesi doctoral. Emprant com a marc teòric ideal la noció de participant de Goffmann, i partint d'un corpus de dades ric i divers, l'estudi avança des de les formes més gramaticalitzades de dixi i els respectius desdoblaments de participació (com el *nosaltres inclusiu* i el *nosaltres exclusiu*) fins a les menys prototípiques, que combinen les estratègies indirectes amb l'atenuació de la referència, s'aprecia particularment com la complexitat augmenta quan arribem a les formes menys prototípiques de segona persona (tractaments de cortesia, o terceres persones de distància).

Precisament les estratègies d'evidència indirecta són el tema del capítol següent, de Montserrat González, que s'emmarca en l'àmplia recerca sobre evidencialitat en pragmàtica, amb imbricacions amb la dixi. L'autora se centra en el contrast entre *es veu que* + clàusula amb verb conjugat i *deu* + infinitiu, construccions que inclouen dos marcadors inferencials indirectes amb significat rellevant per a entendre l'origen de la informació, els quals es diferencien per la posició i el compromís del parlant amb l'enunciat. El primer funciona com a evidència de percepció, emprat pel parlant per presentar informació factual indirecta que es pot confirmar objectivament; el segon, en canvi, funciona com a modal epistèmic, emprat pel parlant per avaluar el contingut proposicional des de la seua posició subjectiva, una distinció que enllaça amb les relacions entre formes d'evidència directes i indirectes i modalitats epistèmiques, i la corresponent discussió teòrica, també abordada en l'estudi.

Seguidament, Maria Josep Cuenca s'ocupa de les interjeccions catalanes. A més d'un complet repertori d'interjeccions primàries i secundàries, degudament ordenades i atenent a les diferents classes lèxiques, l'autora presenta una classificació d'interjeccions partint de cinc de les funcions bàsiques de Jakobson: expressives, conatives, fàtiques, metalingüístiques i representatives, detallant en cada cas les subfuncions prominents (per exemple, per a les expressives, rebuig, lament, esforç, incredulitat, desconfiança, indiferència, descans o sorpresa) i amb una rica exemplificació a partir

del *Corpus Oral de Conversa Col·loquial* (2002). El capítol, que ha hagut d'afrontar l'important entrebanc de la traducció a l'anglès de les interjeccions, es clou amb unes observacions sobre la interferència i un exemple d'anàlisi del paper de les interjeccions en la conversació informal.

La segona secció s'obre amb la contribució de Marina Lloberes i Lluís Payrató, que aborden la coherència, definida discursivament i comunicativament en termes multimodals, amb dades del *Corpus Audiovisual Plurilingüe* (2008). El seu interès se centra en els gestos coverbals, globals i sintètics, que depenen del discurs oral, combinant teòricament l'enfocament de la lingüística cognitiva amb el de l'*aktionsart* (més específicament, el paràmetre de dinamicitat). L'estudi analitza particularment els gestos coverbals que acompanyen l'expressió d'esdeveniments i estats, gestos contemporanis que a vegades aporten informació nova (no present en el contingut semàntic de l'enunciat) o actuen com a marcadors o intensificadors del grau de pertinència comunicativa de l'enunciat. L'anàlisi mostra clarament el paper de la gestualitat en l'atribució de coherència a les expressions, i els diferents mecanismes i processos de sincronització emprats.

El capítol de Margarida Bassols s'ocupa de l'argumentació, a partir d'una sèrie de trets prominents emprats pels catalanoparlants en situacions prototípiques. L'autora tria tres casos que li ofereixen una visió de conjunt de les estratègies emprades i els actes de parla implicats: un exemple publicitari de gran valor simbòlic, un fragment d'un discurs d'un aplec per la independència i una intervenció en un debat sobre la immigració. Amb un ampli bagatge teòric, que inclou l'estudi de les fal·làcies, els esquemes argumentatius o la pragmadialèctica, l'anàlisi s'ocupa de la persuasió publicitària i mediàtica, de la gestió de les emocions en l'argumentació, o dels passos argumentatius en la discussió crítica. Les conclusions assenyalen el fet que darrere de les dificultats per a entendre discussions o debats segurament hi ha premisses i assumpcions que no necessàriament són compartides per tothom, tot i que el conjunt de regles o estratègies argumentatives ho siguin.

Hortènsia Curell, per la seua banda, revisa els principals estudis sobre cortesia i actes que amenacen la imatge, per centrar-se de seguida en la descripció de les disculpes, les demandes i les queixes. L'estudi avança a partir de les diferents estratègies emprades i de la interessant combinatòria que s'hi presenta, al costat de les opcions d'intensificació o mitigació característiques. En les disculpes, destaquen la presència d'IFIDs (*illocutionary force indicating devices*), les estratègies per a acceptar o eludir la

responsabilitat, i els compromisos relatius sobre reparacions futures. En les demandes, predomina un acte central (amb diferents suports) que pot presentar-se (almenys) sota tres graus de mitigació (i.e. allunyament de l'estil directe). En les queixes, la gradació pertinent s'estableix des del llindar inferior al retret, fins l'avís o l'amenaça indirecta.

El capítol de Vicent Salvador explora les implicacions de l'ús figuratiu en la pragmàtica cognitiva i en l'anàlisi del discurs. Després de repassar els principals estudis sobre projecció metafòrica en la cognició, l'autor analitza el canvi diacrònic causat per processos metafòrics, processos gramaticals tan importants com la nominalització semàntica, o el paper de la metonímia en discursos tant col·loquials com literaris. Des del punt de vista teòric, l'estudi comporta tant una incursió en la pragmàtica històrica, com un compromís amb la pragmaestilística com a mitjà per a analitzar el discurs, els eufemismes, els tabús o les hiperlexicalitzacions. Elevant-nos al nivell dels gèneres de discurs, descobrim el paper connectiu de la fraseologia: el conjunt d'estratègies metafòriques, específiques o disperses, que situen el contingut d'un text (per ex. *geometria variable, ficar cullerada, o jugar al bo i al dolent*), permetent accedir a les relacions semàntiques internes.

Luci Nussbaum i Josep Maria Cots aborden la interacció lingüística a les classes, enllaçant amb tres importants temes: l'adquisició lingüística, el multilingüisme, i la imbricació entre pràctiques i usos institucionals. Amb el suport d'un projecte de recerca consolidat sobre escolarització en contextos d'alta població d'origen immigrant, que té com a objectius l'anàlisi de les habilitats comunicatives multilingües (en castellà, català i anglès), i l'estudi de la reformulació de la identitat dels parlants atenent a la percepció de les demandes institucionals i contextuals, els autors se centren en la manera com la interacció, a través del canvi de codi lingüístic, vehicula valors, representacions, ideologies i categoritzacions sociolingüístiques, en la línia oberta per Gumperz o Auer. L'estudi s'ocupa de microestratègies pragmlingüístiques en l'organització de l'activitat a l'aula, del paper del canvi de codi per a assenyalar marcs d'activitats distints o, alternativament, per a manifestar les preferències dels parlants o dels interlocutors. L'aprenentatge de les llengües, i el seu ús respectiu, és ací examinat en els detalls de la conversació a l'aula, per a esbrinar com els requeriments institucionals en general són interpretats i negociats pels parlants en situacions educatives concretes.

El darrer capítol del conjunt, signat per Joan Pujolar, aborda la manera com els parlants catalans, bilingües, gestionen en la vida de cada dia els usos del català i del castellà, en el marc d'un plantejament de més abast sobre les tries de llengües i

les posicions socials dels usuaris. L'estudi s'obre amb una perspectiva històrica i de conjunt sobre el català i el castellà, abans d'entrar en l'anàlisi de sis exemples que contenen significatius canvis de codis o presenten posicions il·luminadores sobre la percepció de les tries lingüístiques i les fronteres identitàries. El que emergeix, de la mà d'analistes com Woolard o Bourdieu, és com el canvi de llengua s'entrellaça amb els significats socials i les actituds dels parlants, mantingudes en la interacció. Les condicions pragmàtiques del canvi de llengua reflecteixen i potencialment reconfiguren la posició dels parlants davant el *mercat bilingüe català*, conformat per la pròpia història sociolingüística de la comunitat.

En resum, estem davant de dotze treballs molt ben presentats i ordenats, des de la prosòdia i la gramàtica, fins l'estilística, l'etnografia i la sociolingüística, passant per la multimodalitat i l'argumentació. El conjunt revela una riquesa teòrica i metodològica que l'estudiós farà bé d'aprofitar si vol pujar al tren de tot aquest camp transversal de la pragmàtica i l'anàlisi del discurs que tan rigorosament s'ha desenvolupat als Països Catalans durant el tombant de segle.

AMADEU VIANA
Universitat de Lleida